

УДК 378.937:371.212.3(73:71:410)

БОЙЧЕНКО Марина Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
кафедри педагогіки, Сумський державний
педагогічний університет імені А.С.Макаренка
e-mail: marinaver18@yandex.ua

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США, КАНАДИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті розкрито змістові і процесуальні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями у вищих навчальних закладах США, Канади та Великої Британії. Схарактеризовано вимоги й можливості для здійснення підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями в досліджуваних країнах.

Ключові слова: майбутні вчителі, обдаровані учні, професійна підготовка, вищий навчальний заклад, США, Канада та Велика Британія

Постановка проблеми. Розвиток обдарованих дітей та молоді як майбутньої національної еліти в сучасних умовах є пріоритетом державної освітньої політики більшості розвинених країн світу. Незаперечним є факт, що ефективне розв'язання окресленого завдання неможливе без належної підготовки вчителів, які мають працювати з обдарованими учнями. Показовим у цьому контексті є досвід таких країн, як США, Канада та Велика Британія, що мають тривалий позитивний досвід підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями у вищих навчальних закладах на різних рівнях.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти зарубіжного досвіду освіти й педагогічної підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді знайшли висвітлення в наукових розвідках таких учених, як О. Антонова, О. Бевз, О. Бочарова, В. Волик, М. Гальченко, Ю. Гоцуляк, Н. Дроботенко, С. Єрмаков, М. Міленіна, Л. Попова, А. Сбруєва, В. Стрижалковська, П. Тадеєв, Н. Теличко, А. Чичук та ін. Проблеми педагогічної освіти зарубіжних країн стали предметом розгляду С. Вітвицької, Т. Кошманової, Н. Лавриченко, М. Лещенко, Н. Муқан, М. Нагач, Л. Пуховської та ін. Проте, незважаючи на значну кількість праць, питання підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими учнями поки що не дістали належного висвітлення.

З огляду на вищезазначене, **метою статті** є розкриття змістових і процесуальних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями у вищих навчальних закладах США, Канади та Великої Британії.

Виклад основного матеріалу. Погоджуючись із думкою провідної британської дослідниці у сфері освіти обдарованих і талановитих Дж. Фрімен, наголосимо, що в роботі з даною категорією учнів перед учителями найчастіше постають дві проблеми – як визначити обдарованих учнів і як їх навчати [1, с. 17]. У результаті проведеного дослідження міжнародного досвіду на замовлення Ofsted вчена констатує перехід від визначення обдарованості за тестами на рівень розвитку інтелекту до більш цілісного оцінювання потенціалу обдарованої особистості, що спостерігається в сучасних умовах. Незаперечним є факт, обдаровані діти та молодь потребують особливої уваги й підтримки як у навчальній, так і в позанавчальній діяльності. Отже, у цьому контексті є слушною думка Дж. Фрімен щодо необхідності спеціальної підготовки вчителів, які працюють із обдарованими й талановитими учнями, адже ефективність навчання обдарованих і талановитих учнів залежить від досконалості володіння вчителем своїм предметом, методикою його викладання, наявності відмінних навичок комунікації. Учителі також мають продуктивно використовувати традиційні технології навчання в поєднанні з інноваційними для розвитку у своїх учнях креативності, самодисципліни та лідерських якостей.

Разом із тим, обдаровані й талановиті діти та молодь часто не отримують належної уваги від учителів у звичайних класах загальноосвітніх шкіл, оскільки останні звертають більше уваги на невстигаючих учнів. Натомість педагог, який має спеціальну підготовку до роботи з обдарованими й талановитими, розуміє, наскільки брак уваги з боку вчителя негативно впливає на здатність та мотивацію до навчання.

Зауважимо, що в досліджуваних нами країнах висувуються різні вимоги до професійної підготовки вчителів, які працюють із обдарованими учнями. Зокрема, у Великій Британії та Канаді спеціальна базова освіта є бажаною, але не обов'язковою. Така ситуація може бути пояснена тим, що як у Канаді, так і у Великій Британії майже не існує окремих програм підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями, оскільки останні належать до категорії дітей «зі спеціальними освітніми потребами», а тому більшість програм, запроваджених канадськими і британськими вишами, готують учителів до роботи саме з учнями зі спеціальними освітніми потребами. Щодо освітньо-кваліфікаційних вимог, то, наприклад, в Альберті вчителі повинні мати диплом бакалавра педагогіки (bachelor of education – B.Ed) зі спеціалізацією у сфері спеціальної освіти або диплом непедагогічного вишу та вчительський сертифікат [3].

Для надання освітніх послуг обдарованим дітям та молоді як у межах традиційного курикулуму, так і спеціальних навчальних програм для обдарованих учнів у США вчителі повинні мати, крім необхідних умінь і навичок, ще й відповідний документ про вищу освіту. Звичайно, зважаючи на децентралізацію освітньої системи, вимоги до освітньої кваліфікації вчителів, які працюють із обдарованими школярами, у різних штатах значно відрізняються. В одних штатах педагоги повинні мати диплом про освіту з відповідної спеціальності, у той час як в інших – відповідну ліцензію. Загалом, майбутній учитель, який має намір працювати з обдарованими учнями, повинен здобути ступінь бакалавра з певної спеціальності, або бакалавра у сфері початкової чи середньої освіти. Після отримання ступеня бакалавра майбутній учитель має вибір: навчатися за спеціальною програмою, у результаті якої можна здобути сертифікат, який дозволяє працювати з обдарованими учнями, або здобувати ступінь магістра у сфері освіти обдарованих і талановитих. Термін навчання в обох випадках становить 1–2 роки. Крім того, учителі, які вже працюють із обдарованими учнями в школах, мають кожні два роки підвищувати кваліфікацію на курсах професійного розвитку [2]. Наголосимо також, що, як і в Сполучених Штатах, у Канаді вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня вчителів, які працюють із обдарованими учнями, в різних провінціях відрізняються.

У контексті висвітлення змістових і процесуальних особливостей підготовки майбутніх учителів у вишах досліджуваних країн вважаємо за доцільне звернутися до досвіду організації навчання майбутніх учителів обдарованих і талановитих в Університеті Цинциннаті (University of Cincinnati) [4], штат Огайо, – великому державному дослідницькому університеті, що за рейтингом U.S. News & World Report уходить до найкращих університетів Сполучених Штатів.

Університет Цинциннаті пропонує он-лайн програму магістерської підготовки «Обдаровані, креативні й талановиті» (Gifted, Creative, and Talented), головною метою якої є усвідомлення майбутніми вчителями унікальності обдарованих, креативних і талановитих учнів, що сприятиме усуненню бар'єрів для їхніх високих досягнень, а також підвищення мотивації до навчання.

Магістерська програма розрахована як на вчителів, які вже працюють у школах, так і на майбутніх учителів, при цьому знання курикулуму й методики навчання обдарованих і талановитих можуть бути застосовані в навчальному процесі при роботі з будь-якими категоріями учнів.

У межах зазначеної магістерської програми студенти мають змогу ознайомитися з останніми дослідженнями з методики навчання обдарованих і талановитих, реформами у сфері освіти обдарованих і талановитих та інноваційними технологіями розвитку й стимулювання обдарованих учнів. Дистанційна форма навчання, що передбачає надання

освітніх послуг в он-лайн режимі, дозволяє працюючим учителям активно впроваджувати отримані в процесі магістерської підготовки знання й навички у своїй практичній діяльності. У даному випадку вчитель запроваджує інновації в навчальний процес під керівництвом досвідчених педагогів вишу, які можуть своєчасно допомогти розв'язати виникаючі проблеми та надати підтримку. Крім того, зазначена програма надає широкі можливості мережевої взаємодії з одногрупниками з різних куточків країни, що сприятиме обміну досвідом запровадження реформ у сфері освіти обдарованих і талановитих у різних штатах, що дозволить отримати цілісну картину переваг і недоліків використання тих чи інших методів і засобів.

Програма магістерської підготовки «Обдаровані, креативні й талановиті» складається з двох частин – загального курикулуму (core curriculum) та спеціального курикулуму у сфері освіти обдарованих (gifted curriculum).

У межах загального курикулуму передбачається викладання таких навчальних дисциплін:

1. *Наукові дослідження у сфері освіти для магістрантів* (CI 7001: Educational Research for Masters Students) – 3 кредити. Метою вивчення даної дисципліни є ознайомлення магістрантів із широким колом сучасних наукових досліджень у сфері освіти й усвідомлення ролі наукових досліджень та їх цінності для освітньої практики. Магістранти мають зробити огляд літератури за обраною проблемою, що продемонструє ознайомленість зі станом розробленості проблеми, яка становить предмет їхнього наукового інтересу, володіння методами аналізу й синтезу тощо.

2. *Курикулум і методика навчання: теорії і тенденції розвитку* (CI 7002: Curriculum and Instruction: Theories and Trends) – 3 кредити. Метою вивчення даного навчального курсу є усвідомлення впливу суспільно-політичних перетворень, виражених у законодавстві, на розвиток курикулуму. Магістранти мають дослідити взаємозв'язки між запровадженням курикулуму і моделями викладання, а також особливостями побудови курикулуму.

3. *Викладання і навчання в різноманітних класах* (CI 7003: Teaching and Learning in Diverse Classrooms) – 3 кредити. Даний курс є необхідним для вчителів середньої школи. Він спрямований на ознайомлення магістрантів із проблемами та досвідом навчання учнів-представників різних меншин: расових, етнічних, мовних, сексуальних, а також різного соціально-економічного статусу. Магістранти мають перевірити отримані знання під час виробничої практики.

4. *Роль учителів у демократичному суспільстві* (CI 7004: The Role of Teachers in a Democratic Society) – 3 кредити. Зазначена навчальна дисципліна сфокусована на вивченні історичних і політичних чинників, що вплинули на розвиток учительства у США. Під час вивчення курсу магістранти дізнаються, як учителі відтворюють соціальні норми або мають порушити їх як виклик на зміни. Магістранти повинні порівняти власну діяльність як учителів у демократичному суспільстві.

5. *Магістерський проект: курикулум і методика навчання* (CI 7090: Master's Project: Curriculum and Instruction) – 3 кредити. Зазначений курс спрямований на написання плану-проспекту магістерського дослідження й отримання дозволу на подальшу наукову роботу з обраної проблеми, завершенням якої стане написання магістерського проекту.

У межах спеціального курикулуму у сфері освіти обдарованих до вивчення пропонуються такі курси:

1. *Вступ до навчання обдарованих, креативних і талановитих дітей та молоді* (CI 6060: Overview of Teaching Children and Youth who are Gifted, Creative or Talented) – 3 кредити. Метою зазначеного курсу є ознайомлення з історичними аспектами розвитку освіти обдарованих і талановитих, а також проблемами навчання, учіння та викладання учням зі спеціальними освітніми потребами. Завданням курсу є надання магістрантам базових знань щодо проблем і характеристик обдарованих, креативних і талановитих учнів.

2. *Створення навчального середовища для обдарованих, креативних і талановитих дітей та молоді* (CI 6061: Creating Learning Environments for Children and Youth who are

Gifted, Creative or Talented) – 3 кредити. У межах зазначеного курсу розглядаються питання навчального середовища, управління навчальною діяльністю, створення навчального клімату в класі для обдарованих, креативних і талановитих учнів. Магістранти також ознайомлюються з методикою навчання та засобами педагогічної підтримки учнів, визначених як обдаровані, креативні й талановиті.

3. *Оцінювання обдарованих, креативних і талановитих дітей та молоді* (СІ 6062: Assessment of Children and Youth who are Gifted, Creative or Talented) – 3 кредити. Метою даного курсу є ознайомлення з природою й складовими ефективного оцінювання обдарованих, креативних і талановитих учнів. Магістранти вчать аналізувати різноманітні інструменти оцінювання, обираючи найбільш придатний для конкретного випадку. Крім того, у межах курсу обговорюються такі питання, як значення ефективної оцінки для професійного розвитку, роль заангажованості під час оцінювання, а також вплив на оцінювання культурного, етнічного й мовного розмаїття учнівських контингентів.

4. *Співпраця в інтересах обдарованих, креативних і талановитих дітей та молоді* (СІ 6063: Collaboration on Behalf of Children and Youth who are Gifted, Creative or Talented) – 3 кредити. У межах курсу розкриваються питання співпраці, що є головною передумовою ефективного навчання обдарованих, креативних і талановитих учнів. Навчальним курсом передбачено ознайомлення з концептуальними засадами та методами, необхідними для організації якісної співпраці, консультування й комунікації, а також вивчення взаємозв'язків між культурним, мовним та етнічним різноманіттям і розвитком обдарувань та талантів. Головною метою курсу є набуття знань та формування почуття поваги до потреб і вимог учнів із різноманітними освітніми потребами в різних навчальних середовищах, усвідомлення ролі культурного, мовного та етнічного різноманіття, а також умов виховання в сім'ях у визначенні обдарованих і талановитих дітей та молоді.

5. *Виробнича практика* (СІ 6064: Practicum) – 6 кредитів. Виробнича практика включає 75 годин, проведених у школі та підсумковий семінар в он-лайн режимі. Виробнича практика у школі надає можливість магістрантам удосконалити набуті навички й продемонструвати володіння методикою роботи з обдарованими, креативними й талановитими учнями. Магістранти застосовують отримані знання під час навчальної й науково-дослідної діяльності у школі. Результати власної діяльності як учителя спочатку оцінюються студентом-практикантом, а потім перевіряються його ментором і методистом з вищого навчального закладу. Під час підсумкового семінару в результаті обговорення й саморефлексії навчальної діяльності та оцінювання обдарованих, креативних і талановитих учнів розробляються методичні рекомендації, які будуть відображені в магістерському проекті. Одним із завдань практики є розроблення, використання й опублікування планів-конспектів уроків. Результати виробничої практики щодо навчання обдарованих, креативних і талановитих учнів, знаходять висвітлення в публікаціях у наукових журналах, а також обговорюються на методологічних семінарах [4].

Таким чином, поряд із отриманням знань і навичок, необхідних майбутнім і практикуючим учителям для роботи з обдарованими й талановитими учнями, у магістрантів формується дослідницька компетентність через поетапне набуття навичок здійснення наукового дослідження впродовж всієї програми магістерської підготовки.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими учнями дозволяє визначити інноваційний потенціал зарубіжного досвіду в аспекті досліджуваної проблеми для використання в Україні. Це, насамперед, розроблення на національному рівні законодавства, що передбачає необхідність спеціальної підготовки вчителів, які працюють із обдарованими й талановитими дітьми та молоддю, а також уведення до штатного розпису загальноосвітніх шкіл посади вчителя, який працює з обдарованими й талановитими учнями. Наступним кроком має стати запровадження вітчизняними вищими педагогічними навчальними закладами програм підготовки майбутніх

учителів, які працюють із обдарованими й талановитими учнями, на першому та другому освітньо-кваліфікаційних рівнях (бакалавр, магістр).

Зважаючи на актуальність окресленої проблеми, подальші наукові розвідки будуть присвячені проблемам інтернаціоналізації професійної підготовки та професійного розвитку педагогічних кадрів, які працюють із обдарованими й талановитими дітьми та молоддю.

Список використаної літератури

1. Freeman J. Teaching the gifted and talented / J. Freeman // *Education Today*. – 2004. – Vol. 54. – P. 17–21.
2. Master's in special education program guide. Job profile: special education teacher, gifted and talented [Electronic resource]. – Retrieved from <http://www.masters-in-special-education.com/job-profile/gifted-and-talented/>
3. Occinfo: occupation and educational programs. Occupation profile: Special needs teacher [Electronic resource] / Alberta learning information centre. – Alberta. – Retrieved from <http://occinfo.alis.alberta.ca/occinfopreview/info/browse-occupations/occupation-profile.html?id=71002784>
4. University of Cincinnati. Master of Education Online. Gifted, Creative, and Talented Course Description [Electronic resource]. – Retrieved from <http://mastersed.uc.edu/masters-degree-in-education-online-programs/gifted-education-teacher-degree-online/curriculum/course-listing/>

References

1. Freeman J. (2004) Teaching the gifted and talented. *Education Today*, 54, 17-21.
2. *Master's in special education program guide. Job profile: special education teacher, gifted and talented* (2015). Retrieved from <http://www.masters-in-special-education.com/job-profile/gifted-and-talented/>
3. *Occinfo: occupation and educational programs. Occupation profile: Special needs teacher* (2015). Alberta learning information centre, Alberta. Retrieved from <http://occinfo.alis.alberta.ca/occinfopreview/info/browse-occupations/occupation-profile.html?id=71002784>
4. *University of Cincinnati. Master of Education Online. Gifted, Creative, and Talented Course Description* (2016) Retrieved from <http://mastersed.uc.edu/masters-degree-in-education-online-programs/gifted-education-teacher-degree-online/curriculum/course-listing/>

BOICHENKO Maryna,

PhD in Pedagogy, Assistant professor, Doctoral Student of Chair of Pedagogy

A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University

e-mail: marinaver18@yandex.ua

TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO WORK WITH GIFTED STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF THE USA, CANADA AND THE UK

***Abstract.** Introduction. Development of gifted and talented children and youth as representatives of future national elite is the priority of state educational policy of the majority of countries. It is common knowledge that it's impossible to solve this task effectively without appropriate teachers' training.*

Purpose of the article is to disclose content and procedural aspects of professional training of future teachers to work with gifted students in higher education institutions of the USA, Canada and the UK.

Methods – comparative analysis aimed at defining common features and differences in training teachers to work with gifted students in higher education institutions of the USA, Canada and the UK and finding the ways of using foreign experience in Ukrainian universities.

Results. It is stated that in the studied countries there are different requirements for training teachers to work with gifted students. In particular, in the UK and Canada, special basic education is desirable, but not mandatory. This situation may be explained by the fact that both in Canada and the UK there are almost no separate training programs for teachers to work with gifted students, since the latter belong to the category of children with “special educational needs”, and therefore the majority of programs implemented by Canadian and British universities are aimed at preparing teachers to work with students with special educational needs. In the USA there is a great variety of programs for future teachers to work with gifted students. In the framework of the article the author analyzes Master in Education program “Gifted, Creative, and Talented” provided at the University of Cincinnati which main objective is to draw future teachers to understanding of the uniqueness of gifted, creative and talented students that will contribute to removing barriers for their high achievements and motivation to learn. During the course of this program, educators explore the latest developments in gifted instruction strategy, gifted education reform and technologies available to challenge and stimulate gifted learners.

Originality – defining innovative potential for using positive conceptual ideas of foreign experience in the practice of Ukrainian higher education institutions.

Conclusion. As the result of study of the peculiarities of future teachers' professional training to work with gifted and talented students the innovative potential of foreign experience for use in Ukraine is defined, namely: development of legislation at national level, which implies the need for specialized training for teachers working with gifted and talented children and youth, as well as an introduction to the staffing of secondary schools the position of a gifted teacher. The next step should be implementation of future teachers' training programs by Ukrainian higher pedagogical education institutions at different levels.

Key words: *future teachers, gifted pupils, vocational training, higher education institution, the United States, Canada and Great Britain.*

*Одержано редакцією 06.04.2016
Прийнято до публікації 13.04.2016*